

ZAMONAVIY YOSHLARNING OILAGA QURISHGA TAYYORLIGI VA OILAVIY ROLLARGA BO'LGAN MUNOSABATI

Jiyanov Karimboy Omon o'g'li

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat Universiteti San'atshunoslik fakulteti Amaliy psixologiya yo'nalishi 3-kurs 3-D guruh talabasi

+998919160181

jiyanovkerimboy@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12682411>

Annotasiya. Ushbu maqolada hozirgi zamonaviy yoshlarning oila va nikoh haqidagi bilimlarini va oilaviy hayotga tayyor yoki tayyor emasligi, o'g'il bolalarning nikohga va otalikka qanchalik tayyor ekanligi bayon etilgan. Bundan tashqari ushbu maqolada to'liq va borliq oila farzandlarining ham oilaviy hayotga va nikohga bo'lgan munosabatlari o'rganilgan va batafsil yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: oila, nikoh, nikoh oldi munosabatlar, to'liq va borliq oila, oilaviy rollarga tayyorlik.

READINESS OF MODERN YOUTH TO START A FAMILY AND ATTITUDE TO FAMILY ROLES

Abstract. This article describes the knowledge of today's modern youth about family and marriage and whether or not they are ready for family life, and how ready boys are for marriage and fatherhood. In addition, in this article, the relations of the children of the complete family to family life and marriage are studied and explained in detail.

Key words: family, marriage, pre-marital relations, complete family, readiness for family roles.

ГОТОВНОСТЬ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ К СОЗДАНИЮ СЕМЬИ И ОТНОШЕНИЕ К СЕМЕЙНЫМ РОЛЯМ

Аннотация. В статье описаны знания современной молодежи о семье и браке, готовы или не готовы они к семейной жизни, а также насколько мальчики готовы к браку и отцовству. Кроме того, в данной статье подробно изучаются и объясняются отношения детей полной семьи к семейной жизни и браку.

Ключевые слова: семья, брак, добрачные отношения, полная семья, готовность к семейным ролям.

Zamonaviy dunyoda, yoshlar o'z turmushlarini o'rganish va rivojlanish jarayonida turmushdagi gender qadriyatlarining o'zgachaligini ko'rsatishga harakat qilmoqda. Bu, jamiyatning o'zining o'zgachaliklarini qadriyatlarini o'rganish va qabul qilishga olib keladi. Bu esa, turmushda gender qadriyatlarining o'zgachaligini o'rganish va qabul qilishning muhimligini ko'rsatadi.

Birinchi navbatda, zamonaviy yoshlar turmushda gender qadriyatlarining o'zgachaligini o'rganish orqali o'z o'zlarini tushunish va o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bu, ularning o'z turmushlarida o'zlarini qanday ko'rishlari va qanday harakat qilishlari kerakligini tushunishga yordam beradi. Masalan, ayol va erkakning turmushda bir-biriga qanday qarashlari va qanday

munosabatlari bo'lishi kerakligini tushunish, ularning o'z turmushlarida o'zlarini qanday o'zgartirishlari kerakligini tushunishga yordam beradi.

Har bir jamiyatning dastlabki ilk ijtimoiy bo'g'ini hisoblangan oila shaxs shakllanishida eng asosiy maskandir. Shaxs kamoloti, o'z navbatida, oilaviy munosabatlar bilan bevosita bog'liqdir. Oila munosabatlarining sog'lomligi va oilaviy muhitning qay darajada bo'lishi jamiyat rivojiga, undagimavjud muammolarni hal etishga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Oilani mustahkamlash, uni sog'lomlashtirish masalasi jamiyat e'tiboridagi muhim muammolardandir. Oila munosabatlarida nikoholdi omillari u yoki bu nikohning yuzaga kelishiga asos bo'lgan ko'plab ijtimoiy, iqtisodiy, biologik, fiziologik, ma'naviy, axloqiy va psixologik omillarni o'zida mujassamlashtirib, oilaviy hayot darajasini belgilab beradi. Nikoholdi omillariga oilada tarbiyalanayotgan yoshlarning: oilaviy hayotga tayyorligi; ularning oila qurish motivlari; bo'lg'usi oilaviy hayoti haqidagi tasavvurlari kabilarni kiritish mumkin. Oila mustahkamligiga hal qiluvchi ta'sirga ega nikoh oldi omillaridan biri bo'lgan yoshlarning o'z oilaviy hayoti haqidagi tasavvurlari qanchalik reallikka yaqin bo'lishi shu oila mustahkamligining bosh garovi hisoblanadi. Afsuski, hamma vaqt ham yoshlarimizning oilaviy hayot haqidagi tasavvurlari reallikka mos kelavermaydi, balki bu aksariyat hollarda reallikdan tubdan farq qiladi.

Olib borilgan tadqiqotlar va statistik tahlillar natijasida tadqiqotning boshqa muhim jihatlari – yigit-qizlarning qanday oilada voyaga yetayotganliklariga nisbatan ota-onalik rollarini tasavvur qilishlarida farq borligi aniqlandi. Respondentlar tarbiya topgan oila tiplari. Tadqiqotga jalb etilgan yoshlarning 82,9 foizi to'liq oilada, 15,2 foizi to'liq bo'lmagan (faqat otasi yoki onasi bo'lgan), 3,7 foizi ota-onasining ikkisi ham bo'lmagan, lekin qarindoshlari oilasida voyaga yetgan, 1,8 foizini esa bolalar uyida tarbiyalangan yoshlar tashkil etdi. Unga ko'ra, noto'liq oilada tarbiyalanayotgan yigit-qizlar natijalari to'liq oilada tarbiyalanayotganlar bilan solishtirma jadvallar shakllantirilgan. "Siz o'zingizni oila qurgandan so'ng otalik mas'uliyatiga tayyor deb hisoblaysizmi?" sorovnomasida (yigitlar, n=350) % da Javoblar 1. Ha, tayyor deb hisoblayman 2. Biroz tayyor deb hisoblayman 3. Tayyor deb hisoblamayman, 4. Bilimlarim kam deb o'ylayman savollariga javob quyidagicha. Jami To'liq oila: 31,0 17,0 20 32,0: Noto'liq oila: 100,0 % 17,0 15,0 23,0 45,0.

100,0 % Bu natijalar noto'liq oilada tarbiyalanayotgan yigit-qizlar tasavvurlarida ota-onalik rolga nisbatan xavotirlanish yuqoriroq ekanligini, kelajak avlodni barkamol tarbiyalay olishda bilimlari va o'zlariga ishonch kam ekanligini ko'rsatadi. Hali turmush qurmagan yosh yigit-qizlar, asosan, o'z oilalarida ota-onalarining hayotidan, bevosita o'zlari yashayotgan oila muhitidan namuna, ibrat oladilar. Lekin, noto'liq oilada voyaga yetayotgan farzandlar uchun namuna-andoza yo'qoladi va rollarni tasavvur qilishda xavotirlanish va bilimsizlik vujudga keladi.

Ikkinchi navbatda, zamonaviy yoshlar turmushda gender qadriyatlarining o'zgachaligini o'rganish orqali jamiyatda barpo etilayotgan gender stereotiplariga qarshi kurashishga imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bu, ularning o'z turmushlarida o'zlarini qanday ko'rishlari va qanday harakat qilishlari kerakligini tushunish, ularning jamiyatda o'zlariga qarshi qo'yilayotgan gender stereotiplariga qarshi kurashishga imkoniyatiga ega bo'lishadi. Masalan, ayol va erkakning turmushda bir-biriga qanday qarashlari va qanday munosabatlari bo'lishi kerakligini tushunish,

ularning jamiyatda o'zlariga qarshi qo'yilayotgan gender stereotiplariga qarshi kurashishga imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Ko'pincha yoshlarning oila haqidagi tasavvurlari uncha mukammal bo'lmagan turli stereotiplarga asoslangan tarzda namoyon bo'ladi. Noto'liq oilalar farzandlarida ushbu stereotiplar ta'siri yanada ko'proq ekani namoyon bo'ldi. Jumladan, "Oilaning tarbiyalash vazifasiga faqatgina ayollar mas'uldirlar" deb berilgan ta'kidga noto'liq oilada o'sgan yoshlarning 29,0 foizi "Qo'shilmayman", 23,0 foizi "Haqiqatga yaqin tomoni ham bor", 48,0 foizi "Qo'shilaman" javoblarini belgilaganlar. Ma'lumki, tarbiyada er-xotin birdek mas'uldir. Bola ota-onaning butun faoliyatidagi harakatlarini ibrat bilib ongiga joylab, ulg'aygach, ularni o'z hayotiga joriy etadi. Shuning uchun oilaviy hayotga tayyorlashda turmush qurish yoshidagi yigit qizlarning 12 ta eng zarur komponentga nisbatan ijtimoiy tasavvurlarining tanlanishida ularga ustuvorlik berilgan o'rinlarning darajasi o'rganilgan.

Uchinchi navbatda, zamonaviy yoshlar turmushda gender qadriyatlarining o'zgachaligini o'rganish orqali jamiyatda barpo etilayotgan gender barqarorligi va barqarorlikning o'zgachaligini tushunishga yordam beradi. Bu, ularning o'z turmushlarida o'zlarini qanday ko'rishlari va qanday harakat qilishlari kerakligini tushunish, ularning jamiyatda barqarorligi va barqarorlikning o'zgachaligini tushunishga yordam beradi. Masalan, ayol va erkakning turmushda bir-biriga qanday qarashlari va qanday munosabatlari bo'lishi kerakligini tushunish, ularning jamiyatda barqarorligi va barqarorlikning o'zgachaligini tushunishga yordam beradi.

Tadqiqotlarda noto'liq oilada voyaga yetayotgan yoshlar mas'uliyat, javobgarlik hissi, boshqarish qobiliyati, sabr bardosh, hayotning og'ir-yengil saboqlari haqidagi bilimlarni o'zlashtirishni birinchi darajali deb biladilar. Bu borada tadqiqot davomida oila regeneratsiyasi ta'sirida otasiz yoki onasiz o'sa yotgan farzandlarning xulq-atvorida ota-onalik andozasining noadekvat ekanligi aniqlandi va bartaraf etishda ijtimoiy maskanlarning hamkorligi va ishtiroki ahamiyatli ekanligi dalillandi. Bunday tendensiyaning davom etishi esa oilaning tarbiyalash vazifasining zaiflashuviga va jamiyatda salbiy illatlarning yanada ko'payishiga olib keladi.

Xulosa qilib aytganda bu borada yigit-qizlar ayniqsa noto'liq oilada voyaga yetayotgan farzandlar tarbiyasida ijtimoiy institutlar – bog'cha, maktab, oliy ta'lim muassasalari va mahallaning rolini oshirish, oilaga psixologik pedagogik va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish tarmoqlarini yanada mustahkamlash zarurati ko'rinadi. Shunga ko'ra, oilalar bilan ish olib boruvchi ijtimoiy institutlar hamda davlat tashkilotlari faoliyatida foydalanishi uchun quyidagilarni tavsiya etilishim mumkin:

- yosh qizlar va ayollarning norasmiy shar'iy nikoh qurishlarining oldini olish;
- yoshlar o'rtasida oila va farzand ma'suliyati haqidagi bilimlar berishni kuchaytirish;
- farzandlarni tarbiyalash va o'qitish, oilada sog'lom psixologik muhit yaratish yo'nalishlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni olib borish;
- sog'lom munosabatli oilani shakllantirishning mil liy-an'anaviy tarixi hamda oila haqidagi bilim da ra jasini yuksaltirishda zarur manbalarni targ'ib etish;
- er-xotin, ota-ona va bolalarning axloqiy va huquqiy majburiyatlarini tartibga solishga qaratilgan turmush o'rtoqlar o'rtasidagi munosabatlarni muvo f i q lashtiruvchi normalarni qayta ko'rib chiqish;

– oilaning iqtisodiy vazifasini amalga oshirishga ko‘ra, yoshlarning, ayniqsa, bolali yosh onalar va yolg‘iz onalarning bandligini ta‘minlash, ularni boshqa odamga qaram bo‘lishni emas, aksincha, uy sharoitida bo‘lsa ham faol hayot tarziga o‘rgatish;

– oilada otalar rolini oshirishga va otalik ma‘suliyatini shakllantirishga qaratilgan targ‘ibot ishlari va ilmiy tadqiqot ishlarini yanada kuchaytirish.

Shunday qilib, zamonaviy yoshlarning turmushidagi gender qadriyatlarining o'zgachaligi, ularning o'zlarini tushunish va o'zlashtirish, gender stereotiplariga qarshi kurashish va barqarorlikning o'zgachaligini tushunishga yordam beradi. Bu esa, jamiyatning o'zining o'zgachaliklarini qadriyatlarini o'rganish va qabul qilishga olib keladi. Bu esa, turmushda gender qadriyatlarining o'zgachaligini o'rganish va qabul qilishning muhimligini ko'rsatadi.

REFERENCES

1. V. Karimova "Oila psixologiyasi"
2. G‘. Shaumarov "Oila psixologiyasi"
3. Nuralı Çələbiyev, Ülviyyə Əfəndiyeva "Ailə və Gender psixologiyası"